

- **HOSPODINE, POMILUJ NY** – první česká duchovní píseň, pravděpodobně z 2. pol. 10. stol. Prvky staroslověnských dokládají její staroslověnský původ. Byla zpívána při slavnostech, v kostele i mimo něj. Stala se jakousi hymnou později i válečnou písní. **Karel IV.** ji zařadil do korunovačního řádu, oblibila se těšila i v době husitské
- **SVATÝ VÁCLAVE, VÉVODO ČESKÉ ZEMĚ** – druhá nejstarší píseň, pochází z 12. stol. **Václav** je zobrazen jako vůdce, nebeský dvořan. Původně měla píseň tři sloky, do 15. stol. se rozšířila na devět. Za husitských válek i zpívána jako projev odporu k cizáctví

Ve 13. a 14. stol. vznikala literatura latinská i česká, světská i duchovní. Prohluboval se proces demokratizace (zlvění). Do latinských textů pronikaly motivy a témata neduchovní povahy, došlo k laicizaci (zesvětštění) literatury

3.3.1 EPIKA

Autoři prvních českých epických veršovaných děl nejsou známi.

- **ALEXANDREIS** (Alexandreida) je veršovaný epos vytvořený na přelomu 13. a 14. stol. Autor byl pravděpodobně šlechtic z vyšší společenské vrstvy, neboť dobře znal výrazy týkající se rytířského stavu, jichž v díle užívá. Rovněž v něm dříve opovržení nižšími vrstvami, měšťany, sedláky – to vše je důkazem sebevědomí a nadřazeného postoje šlechty. Námětem eposu se stal osud makedonského krále **Alexandra Velikého** (356–323 př. n. l.), který si během svých vítězných tažení podrobil řadu zemí, stal se mocným, bohatým, ale i pyšným a panovačným vládcem. Jeho život skončil v Babyloně, kde byl otráven. Tato látka byla zpracována i v jiných literaturách. Pravděpodobně první **ALEXANDREIDA** pochází z Francie, autorem byl francouzský mnich **G. de Chatillon**². Jím se inspiroval německý básník **ALEXANDREIDY U. von Etzenbach**². Český autor měl literární předlohy, přesto zpracoval námět aktuálně: v postavě **Alexandra** lze v mnohých rysech poznat českého panovníka **Přemysla Otakara II.**

Součástí **ALEXANDREIDY** jsou tzv. **gnómy**, tj. průpovědi obsahující mravní nauče. Bývají vyjádřeny trojverší a vycházejí z ústní lidové slovesnosti:

*Plodu nedá moklé pole,
a čest i v rozkoši vůle
nesedí na jednom kale.
(Pozn.: vůle – volnost)*

Skladba vypráví o tom, jak byl **Alexandr** připravován na vládu svým učitelem **Aristotelem**¹, který mu učí rady, o koho by se měl král opřít a čeho se naopak vyvarovat. Autor přenáší starověký námět do středověku i tím, že popisuje výzbroj středověkých českých vojáků (Mladota, Radovan) a líčí tehdejší české zvyky. Původ rozsah díla byl přibližně 8500 veršů. Z nich se dochovaly dvě pětiny v devíti zlomcích. Skladba je psaná pravidelným osmislabičným veršem, obsahuje historické i pohádkové prvky, děj je zpomalován úvahovými pasážemi, v nichž autor vyjadřuje své často kritické názory

- Román ve verších **TRISTRAM A IZALDA** (asi poslední třetina 14. stol.) obohacuje českou poezii doby lucemburské o látku převzatou z keltské pověsti o králi Markovi a kouzelném nápoji, který probudil lásku mezi jeho synem **Tristanem** (v české verzi **Tristramem**) a Markovou ženou **Izoldou** (v české verzi **Izaldou**)
- Obavu z cizinců na českém území vyjadřuje i **DALIMILOVA KRONIKA**, tzv. **KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA** – nejstarší česká veršovaná skladba. Dochovala se v úplnosti a obsahuje přibližně 4500 veršů. Pochází z let 1310–1314, prvních let vlády **Jana Lucemburského** (korunován byl r. 1311). Jde o první česky psanou kroniku, i když historicky přesnější je latinsky psaná kronika **Kosmova**.

Označení **Dalimila (Mezeříčského)** za autora kroniky je pravděpodobně historický omyl, na který upozornil u. J. Dobrovský¹⁰. Přesto jméno zůstalo v názvu kroniky dodnes. Roku 2005 objeven latinský překlad **DALIMILOVY KRONIKY**.

Neznámý autor popisuje ve 106 kapitolách události od potopy světa přes příchod praotce Čecha až k autovi v přítomnosti – do roku 1314. Protože autor hájí zájmy nižší šlechty, předpokládá se, že i on sám byl je příslušníkem. Jako pramen mu zčásti sloužily pověsti, v dalších částech se autor opírá o kroniky a legerbovní pověsti (vývoj erbu českých panovníků), o zprávy současníků i vlastní zážitky. Poslání díla je patrné už z předmluvy. Autor v ní vyjadřuje vlastenecké cítění, nabádá ke znalosti vlastních tradic a hrdosti na český původ. Odmítá se smířit s německou šlechtou i měšťanstvem, podporuje češství. Je přesvědčen, že zájmy státu musí být podřízeny zájmům jednotlivce. Kronika je psána bezrozměrným veršem, tzn. ve verších je proměnlivý počet slabik, blíží se próze. Využívá hovorového jazyka, prostého vyprávěcího stylu. Nepoužívá zvláštní básnické obrazy ani alegorie, kronika je tak srozumitelná širším čtenářským vrstvám. Nejen pro svůj styl, ale zejména pro svůj obsah se **DALIMILOVA KRONIKA** stala velmi oblíbenou a významnou v těžkých dobách našeho národa (např. nástup nacismu). Byla opětovně vydávána, opisována a citována

- **TKADLEČEK** – vznikl kolem roku 1400. Prozaické dílo psané formou sporu. Náročná alegorická skladba, stylizovaná jako spor „milence“ s Neštěstím, které mu vzalo jeho milou. Vlastní spor je jen prostředkem k tomu, aby autor mohl rozvíjet své filozofické úvahy a prokázat spisovatelskou dovednost

Dalimilova kronika

*Raději se chcu s českú sedlkú snieti,
než královnu němečskou za ženu jmiati.
Vřet' každému srdce po jazyku svému,
a proto Němkyně mēně bude přieti ludu mém
Němkyně němečskou čeled bude jmiati
a němečsky bude učiti mé děti.
(Pozn.: snieti – oženiti, přieti – přáti)*

- **KRONIKA O ŠTILFRIDOVÍ, BRUNCVÍK** – prozaická vyprávění ze života rytířského
- **TROJÁNSKÁ KRONIKA** – vypráví o dobývání Troje, která je zde líčena jako středověké město. Kronika je zároveň i historickým dokumentem o životě tehdejší společnosti. Vyšla roku 1468 jako prvotisk (tzv. inkunábule); jako prvotisky jsou označovány texty tištěné do roku 1500
- Oblíbené byly v této době cestopisy. Zcela vymyšlené vyprávění belgického lékaře **Mandevilly** bylo plné neskluzných fantazijních příběhů a představ. Velmi oblíbený byl u nás cestopis benátského kupce **Marca Pola**² **Milion**, který líčí skutečné autorovy zážitky z cest do Mongolska a Číny.

13.1.1 ČESKY PSANÉ LEGENDY

K české veršované epice náleží i legendy. Často se dochovaly jen ve zlomcích a námětově čerpají z **LEGENDY AUREY** (Legendy zlaté), kterou sestavil mnich a později arcibiskup **Jacobus de Voragine**².

První česky psaný cyklus veršovaných skladeb pochází z přelomu 13. a 14. stol. Obsahuje legendu o Pilátovi, Panně Marii i apokryfní legendu o Jidášovi. Podle ní byl Jidáš nalezen jako dítě v košíku na břehu ostrova Iškariot. Byl přijat do královské rodiny, avšak v dospělosti se dopustil vraždy nevlastního bratra. Jidáš je přirovnáván k vrahovi **Václava III.** Legendy se stávaly předlohou pro mnohé jiné texty, zejména písně. Cyklus nelíčí jen život světců, ale zaměřuje se na motivy zázraků, mučednických výjevů, milostného vytržení apod. Nejznámějšími legendami 14. stol. se staly **LEGENDA O SV. PROKOPU** a **LEGENDA O SV. KATEŘINĚ**.

• **LEGENDA O SV. PROKOPU** vychází z latinské předlohy a literárně zpracovává život domácího světce. Děj je soustředěn kolem Sázavského kláštera, jehož prvním opatem byl **sv. Prokop**. Zobrazen je velmi prostě – jako muž z lidu. Vyrůstal na Vyšehradě, stal se kanovníkem vyšehradské kapituly. Podle pověstí ho touha po asketickém životě poustevníka přivedla do sázavských lešů. V nich potkal knížete **Oldřicha**, který zde zabloudil na lovu. Ten poté zakládá Sázavský klášter a **Prokop** je zvolen opatem. Po jeho smrti a vyhnání slovanských mnichů z kláštera se však novým německým řeholníkům latinského obřadu **Prokop** zjevuje a přikazuje jim, aby klášter opustili, vyhození je ranami opatské berly. Tak stále chrání slovanskou tradici a bojuje proti rozpínavosti Němců. Právě tím je tato legenda blízká **DALMILOVÉ KRONICE**.

• **LEGENDA O SV. KATEŘINĚ** pochází přibližně z konce 14. stol. Kateřina byla umučena pravděpodobně kolem roku 307 v Alexandrii. Děj se odehrává v cizím prostředí vysoké šlechty. Kateřina je dívka z královského rodu, odmítne se ženou syna císaře **Maxencia** a dá přednost lásce ke Kristovi. Kateřina má dvě vidění, v nichž se s Kristem setkává. Poprvé ho vidí jako malé dítě na rukou Panny Marie, které se na ni nechce podívat, protože není pokřtěná. Druhé se tedy pokřtí. V druhém vidění spatří Kateřina Krista jako dospělého muže, zamiluje se do něj a slaví se svatbou. V další části skladby Kateřina disputuje s pohanskými mistry, které nakonec přehádá a obrátí je na křesťanskou víru. Sama byla pro svou víru mučena a popravena. Při bičování Kateřiny se na jejím těle objevuje šestero barev – bílá, černá, červená, zelená, modrá, žlutá – které mají symbolický význam. Ve skladbě se prostupují prvky světské a mystické erotiky, Kateřina vzplane náhlou, opravdovou, „světskou“ láskou ke Kristovi, synu božímu.

13.1.2 LYRIKA

Lyrika má v literatuře pravděpodobně nejdelší tradici. Kolem roku 1300 se naplňují myšlenky **PROGLASU** a témata z ní vyhrázená latíně se objevují v česky psané literatuře.

• **OSTROVSKÁ PÍSEŇ** – byla zapsána před rokem 1290 do iluminovaného latinského rukopisu, který se zachoval v benediktinském klášteře v Ostrově u Davle, zničeného husity. Pojednává o Kristově vtělení a vykolení lidstva.

• **KUNHUTINA MODLITBA** – zapsána v latinské modlitební knize abatyše kláštera sv. Jiří **Kunhuty**, dcery **Přemysla Otakara II.**

• **SPOR DUŠE S TĚLEM** – spor personifikovaných částí člověka. Duše naléhá na tělo, aby se kálo za své hříchy, tělo se brání. Vše řeší smrt. Po ní následuje posmrtný boží soud nad duší. Hlavní úlohu má Kristus, za duši se přimlouvá Panna Marie.

Na konci 14. stol. některé písně zlidověly: **KUDY SEM JÁ CHODILA, BYLA SEM TI V SÁDKU**. Jiným žánrem byla milostná píseň (alba). Umělecky nejvyspělejší skladbou světské lyriky je **ZÁVIŠOVA PÍSEŇ** – autorem je pravděpodobně hudební skladatel **Záviš ze Zap**.

13.1.3 ŽANROVSKÁ POEZIE, SATIRA A SKLADBY NAUKOVÉ

Na založení Univerzity Karlovy roku 1348 je spjat i rozvoj literatury naukové. Vznikaly spisy právní a dějepisné. **Karel IV.** napsal vlastní biografii **VITA CAROLI** (Život Karlův). Latinský text byl převezen do češtiny stejně jako kronika **Jan Pulkavy z Radenína** již ve 14. stol. Tvorbou slovníků se zabýval mistr **Bartoloměj z Chlunce**, zvaný **Klaret**.

Žákovská poezie je plná ironie, výsměchu vyšším vrstvám i vůči sobě. Některé skladby jsou psány v tzv. makarických verších (z italštiny), tj. dvojjazyčných – střídají se verše české a latinské.

- **PISEŇ VESELÉ CHUDINY** – báseň o nouzi studentů, o nutnosti opatřovat si živobytí. Je psaná s humorem a nadhledem.
- **PODKONÍ A ŽÁK** – satirická skladba, opět využívá formy sporu. Žák a podkoní se prou, kdo má lepší postavení ve společnosti, koho si lidé více váží. Hádky probíhající v hospodě vrcholí rvačkou

HRADECKÝ RUKOPIS – soubor básnických skladeb, který vznikl kolem roku 1340, autorem je pravděpodobně příslušník kněžské inteligence, stranící chudším vrstvám. Obsahuje ostrou kritiku společnosti, zejména tyto jeho části:

- **DESATERO** – kázání pojaté jako kritika hříchů a provinění proti jednotlivým příkazům
- **SATIRY O ŘEMESLNÍCÍCH A KONŠELÍCH** – autor odsuzuje nepoctivost pekařů, řezníků, ševců, kovářů i radních (konšelů)
- **NOVÁ RADA** – autorem je **Smil Flaška z Pardubic** (1350–1403), příslušník vysoké šlechty. Postavil se na obranu současného společenského zřízení. Skladba je alegorická; král (pravděpodobně **Václav IV.**) si při svém nástupu na trůn zve různá zvířata, aby mu radila, jak vládnout. Ta „radí“ podle své přirozené povahy a podle vlastností, které jim lidé připisují

Zanechme učení (úryvek)

*O učení nedbejme,
příjemné je neznané nic,
v mládí se jen starejme,
kde radosti urvat víc.*

*O vážné se starat věci
pro staré je akorát,
mladým lidem sluší přec
neustále laškovat.*

3.3.4 VZNIK DRAMATU

Drama vznikalo z církevních obřadů (bylo jejich součástí), ale také z improvizovaných scének, které předváděli studenti, profesionální herci, hudebníci, recitátoři. Ti byli označováni latinským slovem *jokulator* (z lat. *ic* – žert) nebo česky žákéři. Nejstarší dochovaná hra je pašijová **HRA TŘI MARIE** – hrála se při klášteře svatého Jiří od 12. stol.: tři Marie – Marie Magdalena, Marie Jakubova a Marie Salome – jdou ke Kristovu hrobu, aby pozaly jeho tělo mastmi. Hrob je prázdný, anděl jim oznamuje, že Kristus vstal z mrtvých. Protože hra obsahovala prvky komické, parodické a budila pohoršení, byla vykazována z kostela. Postupně v ní přibývaly světské prvky, kostýmování.

- **MASTIČKÁŘ** – tři Marie nakupují zázračné masti, jimiž chtějí nabalzamovat Kristovo tělo. Prolínají se pravy světské a světské, vážné i komické. Hra obsahuje parodii Kristova vzkříšení v podobě oživení židovského chlapce. Zesvětštění vážné látky s náboženskou tematikou dovršuje nebiblická scéna s mastičkářem, který vychvaluje své masti. Skladba tak zesměšňuje středověké lékaře
- **HRA VESELÉ MAGDALÉNY** – hra o napravené hříšnici obsahuje tři příběhy: Lucifer, jeden z nejvznešenějších andělů, chce vyrovnat Bohu. Je však svržen z nebes a stává se vládcem pekla. V druhém příběhu posílá ďáblův lovit hříšnou duši. V třetím příběhu zve nevěstka Magdaléna milence, přitom se zaplétá s ďáblům, nakonec se však dá na pokání

3.4 LITERATURA DOBY HUSITSKÉ

Betlémská kaple

Husitská literatura usilovala o lidovost a orientovala se na praktické potřeby. Náboženská literatura v této době začala více sloužit laikům a hájila jejich zájmy proti vysokému duchovenstvu. Jejím norem bylo prolomení hranice mezi světskou a duchovní literaturou. Literatura měla jiný vztažný rámec, skutečnosti, zaujímala aktuální a kritický postoj. Byly pro ni charakteristické nové literární žánry: traktát, postila, manifest, list, oslavné básně, kázání atd. Za českou husitskou literaturu považujeme pouze ty texty, které byly psány česky a sloužily výhradně Čechům.

Traktát je učené pojednání o náboženské či filozofické otázce. Základem je věrnost, důkladnost

3.4.1 HUSOVÍ PŘEDCHŮDCI

Husitství předjímali již pokrokoví teologové a kazatelé, kteří poukazovali na úpadek církve – jeho si byl vědom i **Karel IV.** Povolal německého augustiniána **Konráda Waldhausera** (zemřel 1369), který zahájil reformní hnutí. Kázal však německy a latinsky, proto byla jeho činnost omezena jen na užší okruh posluchačů. Český kázal **Milíč z Kroměříže** (zemřel 1374). Sám se snažil jít příkladem, žil chudobně a věřil v nápravu církve shora, ces reformy. **Milíčovi** žáci vytvořili centrum českého kazatelství v Betlémské kapli.

Nejvýznamnějším **Milíčovým** žákem byl **Tomáš Štítný ze Štítného** (kolem 1333–1401/1409). Studoval sice na univerzitě, ale hodností nedosáhl. Uvedl češtinu do teologické literatury. Na společnost nazíral jako na neměnný řád daný Bohem. Ve svém díle věnoval pozornost především mezilidským vztahům.

- **KNÍŽKY O ŠAŠIECH** – společenské vztahy jsou přirovnávány k šachové hře, kde každá figura má své postavení ve vztahu k ostatním a svůj úkol

T. Štítný ze Štítného

- **KNÍŽKY ŠESTERY O OBECNÝCH VĚCECH KŘESŤANSKÝCH** – základní poučení o otázkách víry, ale i o praktických věcech, jako je např. hospodaření
- **ŘEČI BESEDNÍ** – dialog otce a dětí, kterým se dostává poučení o základních teologických pojmech, o stvoření, o Bohu atd.
- **ŘEČI NEDĚLNÍ A SVÁTEČNÍ** – pojednání o náboženských otázkách pro ty, kteří nemohou chodit do kostela

3.4.2 MISTR JAN HUS

Počátkem 15. stol. vrcholí spory o půdu mezi světskými feudály a duchovenstvem i spory mezi inteligencí německou a českou. Další spor probíhá v církvi samotné mezi chudšími kazateli a bohatými církevními hodnostáři. Němečtí mistři na univerzitě, kterých je většina, se bouří proti reformnímu učení *Johna Wycliffa* (a *Jana Husa*). *Václav IV.* vydává roku 1409 Kutnohorský dekret, kterým se mění poměr hlasů na univerzitě, a to v poměr tří hlasů českých proti jednomu německému.

J. Hus

Jan Hus (1371–1415) měl univerzitní vzdělání, působil jako kazatel, obracel se jak k učencům (latinskými texty a kázáními), tak k lidovým vrstvám (česky). K myšlenkám na nové uspořádání církve a společnosti **Husa** přivedla četba anglického teologa *J. Wycliffa* (mezi 1320/1330–1384). Do konfliktu s církví se **Hus** dostával postupně. Ve svém kázání se zastával chudých, postavil se proti prodeji odpustků, z něhož se podle něho nejvíce obohacuje papež. Tím vyvolal střet mezi svými stoupenci a Němci, kteří napadli Betlémskou kapli. Důsledkem bylo vydání zákazu českých kázání, nad Prahou byl vynesena interdikt (zákaz vykonávání bohoslužeb v češtině) a na **Husa** uvalena klatba. Odešel tedy na venkov – na Kozí Hrádek u Táboru, poté pobýval na hradě Krakovec u Rakovníka (tady začal psát česky). Po dvou letech pobytu mimo Prahu se rozhodl předstoupit před církevní sněm v Kostnici, 6. července 1415 byl upálen.

- **DE ECCLESIA** (O církvi) – psáno latinsky, obrací se k učencům. Kritika církve. Hlavou církve je podle **Husa** Kristus, nikoli papež. Pokud někdo nežije podle **BIBLE**, nepatří k pravé církvi a pravý křesťan nemusí takového „vůdce“ poslouchat
- **KNÍŽKY O SVATOKUPECTVÍ** – psáno česky, reakce na prodej odpustků, poukazuje na úpadek církve, odhaluje její zřetnost – kritika celé společnosti; nejútočnější **Husův** spis
- **O ŠESTI BLUDIECH**
- **POSTILA** (post illa verba – po oněch slovech) – soubor kázání
- **DČERKA** – otázka výchovy dívek
- **VÝKLAD VIERY, DESATERA A PÁTEŘE** – výklad tří základních modliteb: Věřím v Boha, Desatero, Otčenáš. Určeno těm, kdo se nemohli účastnit kázání
- **DE ORTHOGRAPHIA BOHEMICA** (O pravopise českém) – snaha o zjednodušení pravopisu, odstranění spřežek, zavedení tzv. nabodeníčka krátkého (tečky) a dlouhého (čárky)

V. Brožík: Mistr Jan Hus před koncillem kostnickým

POSTILA: Původní latinskou a kratší verzi dal **Hus** sám napsat na stěny Betlémské kaple. V ní byly texty objeveny až po 2. svět. v.

3.4.3 VRCHOLNÉ OBDOBÍ HUSITSTVÍ

Po **Husově** smrti pokračují boje za spravedlivější uspořádání společnosti. V literatuře se nadále uplatňuje časová píseň – zaměřená k aktuálním otázkám, vyjadřuje např. nesouhlas s kostnickým koncillem.

Většina husitských písní se dochovala v **JISTEBNICKÉM KANCIONÁLU**, prvním zpěvníku tohoto druhu. Známa je píseň táboritů *Ktož jsú boží bojovníci* či pražanů *Povstaň, povstaň veliké město pražské*.

- **BUDYŠÍNSKÝ RUKOPIS** – pravděpodobně z roku 1420, opis z roku 1448. Obsahuje tři veršované skladby. **ŽALOBA KORUNY ČESKÉ** a **POROK KORUNY ČESKÉ** (domluva, pokárání) se zaměřují proti císaři *Zikmundovi*, který se dal korunovat bez souhlasu Prahy. Třetí skladba **HADÁNÍ PRAHY S KUTNOU HOROU** je nejvýznamnější. Psaná je formou sporu mezi personifikovanou Prahou (krásná žena symbolizující a obhajující husitský program) a Kutnou Horou (stará nevzhledná žena hájící postoje církve a kostnického koncilu). Spor končí vítězstvím Prahy
- **HUSITSKÁ KRONIKA** – psána latinsky, a to zřejmě z propagačních důvodů, neboť tak se mohla obracet k německé a mezinárodní veřejnosti. Autorem je **Vavřínek z Březové** (1370–asi 1437). V kronice popisuje události let 1414–1422

Notový zápis z Jistebnického kancionálu

3.4.4 DOBA POHUSITSKÁ

Období po porážce husitů u Lipan r. 1434. Roku 1458 se stal českým králem **Jiří z Poděbrad** (vládl 1458–1471). Církevní oporou mu byl **Jan Rokycana** (kázal v Týnském chrámu). Sílily zájmy světské, vzrůstal zájem o literaturu zábavnou. K rozvoji literatury přispělo vynalezení knihtisku (**Johannes Gutenberg** roku 1455). Jedno z prvních knih tištěných u nás (v Plzni 1468) byla **TROJÁNSKÁ KRONIKA**.

• **HÁDÁNÍ PRAVDY A LŽI** – alegorická skladba, autorem je **Ctibor Tovačovský z Cimburka** (1438–1494). Formou sporu: Pravda – kališníci a zastánci krále Jiřího, Lež – politika Říma a odpůrců Jiřího

Petr Chelčický (pravděpodobně 1390–1460) měl univerzitní vzdělání, stýkal se se stoupenci okruhu Betlémské kaple. Psal česky. Ve svých dílech uznává jen boj duchovní.

- **O BOJI DUCHOVNÍM** (kolem 1421) – traktát; prvotina, která obsahuje mnohé zásadní **Chelčického** myšlenky: člověk má být pasivní, nevzpírat se zlému, existuje jen meč ducha. Jedinou autoritou je mu Bible a přikázání Nezabiješ.
- **POSTILA** (pravděpodobně 1435) – úvahy psané jako kázání, ve kterých napadá prospěchářství, vyděračství, hamižnost církve, která se obohacuje na úkor lidu
- **SIEŤ VIERY PRAVÉ** (pravděpodobně 1440–1443) – vychází z evangelického vyprávění o Petrově rybolovu. Využívá symboliky, přirovnání. Církev a pravá křesťanská víra představují síť, kterou se loví spravedliví lidé určené k spasení. Ti hříšní svým špatným životem síť trhají. Jsou to „dvě velryby“: nejvyšší kněz (papež), který se cítil povýšen nad císaře, a císař. Obě síť potrhaly tak, že v ní máloco uvízlo
- **O TROJÍM LIDU** (kolem 1425) – traktát, v němž autor poukazuje na sociální nerovnost, rozdělení lidu do tří stavů. **Chelčický** toto dělení odmítá, poukazuje na Bibli, hlásá rovnost

V důsledku četby děl **Chelčického** vznikla roku 1458 náboženská skupina, která chtěla jeho myšlenky dodržovat v praxi: tělesně pracovali, nedbali o vyšší vzdělání, odmítali světské zákony, za základní životní pravidlo uznávali **Bibli**¹. Zvolením kněze založili novou církevní organizaci – Jednotu bratrskou. Později uvnitř Jednoty vznikly spory týkající se zejména vztahu ke vzdělání a účasti na veřejném životě. Tyto snahy se prosadily a členové Jednoty začali zakládat školy, vyvíjet literární činnost, a stali se tak během 16. stol. nositeli vzdělanosti a kultury v našich zemích. Přispěly k tomu jistě i myšlenky humanismu, které se k nám šířily z evropských zemí.

Zábavná literatura: tisknou se díla starší, z nově vzniklých byly oblíbené cestopisy.

Václav Šašek z Bříkova (15. stol.; vl. jm. Šašek z Mezihoří) napsal poutavě o cestě **Jiřího Lva z Rožmitálu** do západních zemí. Jeho spis se stal podkladem díla **A. Jiráskova**¹² **Z ČECH AŽ NA KONEC SVĚTA**.

ORÁČ Z ČECH (kolem 1400) **Jana ze Žatce** (asi 1350–1414) je psán formou dialogu a konfrontuje pomíjivost lidského života s věčností.

Resumé	Velká Morava: Konstantin a Metoděj, staroslověnština (Proglas, Život Konstantinův, Život Metodějův, Paterik)
	10. stol.: staroslověnské legendy (Legenda o sv. Václavu, Legenda o sv. Ludmile)
	10. a 11. stol.: boj staroslověnštiny a latiny, vítězství latiny (Kosmova Kronika česká)
	11. a 12. stol.: počátky česky psané literatury: glosy, bohemika, první česká píseň (Hospodine, pomiluj ny), druhá česká píseň (Svatý Václave, vévodo české země)
	Česká epika: veršované skladby z počátku 14. stol. (Alexandreis, Tristram a Izalda, Dalimilova kronika), prozaické texty (Tkadleček, Kronika o Štírlfridovi, Bruncvík), cestopisy (Mandevillův, Milión Marca Pola), české legendy (Legenda o sv. Prokopu, Legenda o sv. Kateřině)
	Lyrika: svítáníčka, Závišova píseň, Kunhutina modlitba
	Žákovská poezie, satiry (Podkoní a žák, Hradecký rukopis)
	Nauková literatura: právní a dějepisné spisy, slovníky: Bartoloměj z Chlumce, Karel IV. (Vita Caroli)
	Drama: pašijové hry (Hra tří Marií, Hra veselé Magdalény, Mastičkář)
	Literatura doby husitské:
	Husovi předchůdci: Konrád Waldhauser, Jan Milič, Tomáš Štíttný (Knížky šestery)
	Jan Hus (O církvi, Knížky o svatokupectví, Výklad Viery, Desatera a Páteře, O pravopise)
	Vrcholné období husitství: Jistebnický kancionál: Ktož jsú boží bojovníci, Budyšínský rukopis, Husitská kronika Vavřince z Březové
	Doba pohusitská: Petr Chelčický (O boji duchovním, O trojím lidu, Postila, Sieť viery pravé)

Doporuč. četba	Alexandreida	Jan Hus: O církvi
	Legenda o sv. Prokopu	Petr Chelčický: Sieť viery pravé
	Spor duše s tělem	Jan ze Žatce: Oráč z Čech
	Kosmas: Kronika česká	Středověké písně cechu žákovského
	Dalimilova kronika	Jan Lehár: Česká středověká lyrika